

Forfatter: Andersen, H. C.

Titel: H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Citation: Andersen, H. C.: "H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal", i Andersen, H. C.: *H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal*, C. A. Reitzel, 1990, s. 176. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-hcaeeventyr06val-shoot-idm139779799975632/facsimile.pdf> (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

liggende Sternung, behøver f.Eks. blot at lægge Mærke til Flaskens eensomme Seilads paa Havet, eller den delige Skildring af den klare Julemorgen efter Stormen, der har fældet det gamle Egetræ».

Eu rig høst, som fortsætter i brevene.

23.4.1858 takker digteren Andreas Munch i Christiania for bogen, som han »flere Gange siden har gennemlæst, altid med samme Aandsforfriskelse. Jeg kan ikke andet end beundre denne Deres altid lige klar og frisk fremvældende Kilde af Digterungdom, denne sjældne Forbindelse af dyb Følelse og sundt Humør. Skulde jeg foretrække et af disse nye Eventyr, saa vilde det blive »Noget«, det er et Stykke en Jean Paul værdigt. Det er en stor Trøst i denne overkritiske Tid at see og følge en Digterpersonlighed som Deres. Man kommer derved til at tro paa sin Mission, og ikke lade sig forvirle eller forstemme ved Døgners Raab« (Anna E. Munch: Et nordisk Digterhjem, 1934, 103).

At Ingemanns var »meget lykkelige i« *Flaskehalsen* og *Suppe paa en Pølsepinde* fremgår af A's brev til Edvard Collin fra Basnæs 21.12.1857 (BEC II 292). I Ingemanns brev til A 29.5.1858 omtales udelukkende Goldschmidts anmeldelse: »Den er skrevet med venlig Paaskjønnelse af Deres Eiendommelighed, og med den er jeg paa Deres Vegne vel tilfreds [...] Goldschmidt er en af de Faa blandt vore Publicister, der have Sands for Idealitet midt i Paavirkningen af Tidensaadens Realisme. Han er selv saameget Digter, som behøves for at raisonnere poetisk om Poesie« (BrA 353). Ingemann var en klog rådgiver: han må have haft en fornemmelse af, at A næppe var tilfreds med anmeldelsen og skynder sig så at afbøde et grædebrev.

At Signe Læssøes fromme hjerte måtte smelte over Egetræet kunne også forudses, men ikke at hun hele 3 gange meddeler A det. Første gang 28.12.1858: »Min hele Kjærlighed hænger ved Egetræet. I tre Aarhundreder var det Tusinder af Skabningers Lyst. I tre Gange tre Aarhundreder, ja, saa længe det danske Tungemaal lever, vil det leve og elskes og være en Ledesjerne for Sjælen, som det var for Havets Søner« (BrA 501). 18.2.1859 tilføjer hun, »at det slet ingen Forklaring behøver, gør mig det endnu dyrebarere. Det er mig som en Bibel: Ledetraad til alt Gode« (BrA 503 f). Og 18.4.1859 udbryder hun: »Lad disse Linier sige Dem, at jeg ikke vil blive her [: på jorden], men høre med mit elskede Egetræ de velsignede Ord: »Saa godt kan der være i Himlen!«« (BrA 510).

NEH I:2 1858

Allerede på udgivelsesdagen 15.5.1858 anmeldte Dagbladet hæftet som et af A's bedste: *Klækkefybet* »er mindre et Eventyr end et Digt i

Prosa, fuldt af Kløkkeklang og Naturfantasier». *Hurtigløberne* adskiller sig fra de foregående ved at mangle »den eiendommelige Dobbeltthed, der ellers i Andersens Eventyr paa een Gang fængsler Børnene gennem Fantasi og griber de Voxne ved den dybere Betydning; det er kun et Eventyr for Voxne, men for dem er det ogsaa rigt paa den Humor og godmodige Satire, som saa rigt gennemstrømmer Andersens fantastiske Fortællinger,« men med *Dynd-Kongens Datter* har han hævet eventyrene »endnu et Trin høiere«, takket være »den overraskende poetiske Kraft i alle Beskrivelserne af Naturen, af Livet i den nordiske Vikings Borg, af Scenerne i Ægypten og endelig den humoristiske Traad, der slynger sig gennem det Hele ved den fortræffelige Storkofamilie [...] der uden det mindste Brud paa Naturligheden leverer et Hverdagsbillede, saa rigt paa karakteristiske Træk og humoristiske Skildringer som den bedste Novelle [: roman] i tre Dele; end ikke Dickens har nogensinde mere sandt og humoristisk tegnet det huuslige Liv med dets Sorger og Glæder, dets Rivninger med Idealet, Vrøvlet i det Ydre og Kjærligheden i det Indre, end Andersen her har gjort det med sin Storkofamilie, og det er fra vor Pen omtrent den allerhøieste Roes.« Dertil føjes nogle mindre sproglige indvendinger, men eventyrets hovedtema berøres ikke.

På det punkt får man mere besked i Berlingske Tidende 27.5.1858, som også starter med de to sidste stykker, »der mere have Fabelens belærende Character end Eventyrets friske Phantaspil«, og som »snarere passe for den ældre end for den ungdommelige Læser«. Men *Dynd-Kongens Datter* »er et Eventyr, der med lige Glæde vil læses af enhver Læser, i hvad Alder han end er [...] Der er maaskee neppe noget af Andersens mange herlige Eventyr, hvor den inderlige, barnlige, hjertelige Tone, forenet med dyb poetisk Fylde, træder mere levende frem end i »Dyndkongens Datter«. Læserens Interesse er saaledes her knyttet dels til den skønne religiøs-poetiske Udvikling af hvorledes Dyndets Barn lidt efter lidt hæver sig fra dets medfødte Natur til et høiere aandeligt Liv, dels til den uforlignelige Skildring af Storkofamilien. Den Maaåde, hvorpaa denne Familie er fremstillet og indblandet i hele Fortællingens Gang, er en saa heldig og velgjennemført Idee, at denne alene vilde være nok til at hævede Forfatteren en fremragende Plads blandt de bedste Eventyrdigtere.«

Anmeldelsen i Lolland-Falsters Stiftstidende 30.6., som også omfatter forrige hæfte (jfr. s. 172), og som er optaget af eventyr/historieforholdet, beskæftiger sig kun med hovednummeret, »hvor især »Storkemoder« er tegnet ypperligt«. Konklusionen lyder: »Skjønt den »Tanke«: Kjærlighed føder Liv gaar igjennem Fortællingen, er denne dog i egentligste Forstand et Eventyr, med Forvandlinger, Trolddom o.s.v., og ender paa en saa uventet Maaåde, at Digteren selv lader

»Storkefader« udbryde: »Den Slutning havde jeg nu slet ikke ventet«, og »Storkemoder« spørge: »Hvad mon Ungerne ville sige om den?« Det er første, men ikke sidste gang spørgsmålet om slutningens berettigelse stilles.

Goldschmidt er i sin anmeldelse i Nord og Syd, bd. II, 1858, 200 f, ikke i tvivl: *Dynd-Kongens Datter* har en klar sammenhæng fra først til sidst. Vel er hans kritik hovedsagelig et »referat« af handlingsgangen, men af den støbning at det samtidig rummer en tolkning. Om slutningen skriver han: »Under hendes Længsel efter det Himmelske foregaaer en ny Forvandling: Som hun forhen blev fra Padde forvandlet til en skøn Kvinde, bliver Skønheden nu til ren Aandighed og forenes med sin Ophav.

Til det Stykke, som handler om at gaae fra Brudgommen og skue ind i Himlens Herlighed samt om Følgen deraf, har Andersen næsten ordret benyttet et gammelt jødisk Sagn, der forresten forekommer under forskellige Bearbejdelser, f.Ex. om Munken, der hørte den lille Fugl synge og gik efter den. Men han har forenet det godt med det Øvrige og derved fuldstændiggjort Meningen: at ved Forsagelse af Jordens Glæder skal Menneskeheden i Kampen med sin Naturs Dødsbedthed fejre sin sidste Triumph. Vistnok er dette at forkynde Askesen; men Schiller, der forresten ikke var Asketiker, har omtrent sagt det Samme:

»Wollt Ihr schon auf Erden Göttern gleichen,
Frei sein in des Todes Reichen:
Brechet nicht von seines Gartens Frucht«.

Om Eventyret formaaar at bære den Slags Tanker, om det ikke ved Forsøget paa at optage det specifikt Christelige og forkynde den menneskelige Sjæls Frelse ved Hjælp af Troen, maa tabe noget af sin Barnlighed og istedenfor Poesi sætte hellige Tegn, skulle vi ikke paany bære videre.«

Indforståelse og distance på een gang. Uden at A forstod det, var Goldschmidt ham en fin kritiker.

At netop dette eventyr optog samtiden, som stod over for en ny konflikt mellem ateisme og kristendom, fremgår af en lang hegeliansk analyse, som Fædrelandet bragte heved et år efter udgivelsen, 26.3.1859, under signaturen L. Tolkningen henvender sig til de mange »ellers forstandige Folk«, for hvem eventyret er en lukket bog, skønt det indeholder hele »den christelige Verdensanskuelse, i Modsætning nærmest til den jødiske, men ogsaa til den hedenske [...] og det er i saa Henseende maaskee ikke uden Betydning, at Storkene siges at have to Eventyr, som de fortælle deres Unger, nemlig det om »Moses, der blev en stor Mand, som man siden ikke veed om, hvor han blev

begravet« og om Dyndkongens Datter, liden Helga, der tilsidst paa den barnlige Længsels Vinger fløi didop, hvorhen man stedse drages – til Faderen, til Faderens Kjærlighed.« Senere fortolkes den syge ægyptiske konge som Gud, og prinsessen, der sænker sig i de dybe vande, som Guds kærlighed, »Guds Aand, der i Begyndelsen svævede over Vandene«. Ånden forenes med naturen, og af jorden frembringes planten, der stræber opad mod den himmelske lysets kilde. »Frugten af denne Formaling med Naturen er Mennesket [...] repræsenteret ved Helga, hende, der er »født af Sjæl og Dynd«, og i hvis Væsen de to modsatte Naturer, Moderens og Faderens, Aandens og Materiens, føre en Strid, der aldrig lader hende Ro.«

A holdt hele tiden Ingemann underrettet om sit arbejde med *Dyndkongens Datter*, og allerede 10.4.1858 skrev Ingemann: »De er et lykkeligt Menneske naar De rager i en Røndesteen, finder De strax Perler [skjult Goldschmidt-citat, jfr. s. 160], og nu har De jo fundet en Ædelsteen i – Dyndet. Det er en velgjørende Phantasi, der saaledes holder os Roser for Næserne, hvor det stikker værst i Verden, og viser os en kongelig Herlighed og en smuk Prindsesse i Dyndet; at hun er smuk, har jeg allerede hørt af Andre. Det skal fornøie mig at see hende efter den Stovvask og de sex Skyllinger [: omarbejdedser], De har foretaget med hende. Jeg har saa megen Kjærlighed til hendes ældre Søkende og saa megen Tillid til hendes Afvaskers Smag og fine æsthetiske Lugt, at jeg er vis paa, der hverken ved hende eller det halve Kongerige, hun sagtens medbringer, klæber mindste Plet fra hendes kongelige Faders Heelstat« (Brevet i sin helhed tr. i MLE II, 205 f).

14.5.1858 jubler Signe Læssøe: »Saa er da virkelig allerede Dyndkongens Datter i mit Eie! Hvor inderlig takker jeg Dem, kjære, kjære Andersen. Den er læst for mig til Fleres Glæde, skjøn! ikke læst, som da De læste den, dog min Hukommelse gav mig hvert betydende Sted med Deres Betonning, og jeg følte atter hver Skjønbed med inderlig Rørelse og Tak til den Algede at han blandt sine Skabninger havde skabt Væsener med den Magt at de formaaede at indgyde Tusinde gode, kjærlige Tanker.« Men slutningen har hun svært ved at kapere: »At liden Helga ikke kan være en almindelig Husmoder og tugte og ave Børn og Tjenestefolk begriber jeg godt; men hvad hun skal see ind i Himmels Herlighed for, og saa atter vende her tilbage, forstaaer jeg slet ikke. Gid De engang vilde læse mig den Gaade« (cit. efter H. Topsøe-Jensen: *Buket til Andersen*, 1971, s. 176).

Ingemann blev ikke skuffet i sine forventninger til Dyndkongen. 19.5.1858 rapporterer A til Henriette Wulff fra Basnæs, at »Ingemanns var meget glade over denne sidste Digtning, han ansaa den for at

være den rigeste og smukkeste jeg endnu havde bragt, han læste eller hørte den 3die Gang» (BHW II 356). Og samme dag sender hun A sit superlativiske takkebrev: »skjøndt jeg tænker mig, at der strømmer ind paa Dem Glædes og Taksigelses-Skrivelser for Deres sidste Gave til os Alle, saa kommer jeg dog [...] ogsaa med *min* Tak, for *nu* har jeg rigtig læst »Dyndkongens Datter« og det flere Gange til min store Glæde, skattende den oprigtigen! Jeg havde megen Lyst til at tale med Dem om den i detail, udhæve hver enkelt Sted hvor jeg udbryder enten i Taare eller i Smil, thi alle de forskjelligste Stemminger der kunde røre sig i Sjælen, sættes jo i Bevægelse [...] Det er moersomt hvor de forskjelligste Mennesker, der ellers aldrig læse Noget, dog skal læse »Dyndkongens Datters«; det er en heel epoque det gjør.« *Hurtigløberne* finder hun »meget moersom og vittig, men en lille bitte Smule mere bidende end De plejer« (BHW II 367).

Et brev fra den plattyske digter Klaus Groth i Kiel citeres nedenfor s. 183f.

Men begejstringen over *Dynd-Kongens Datter* kulminerer i Bjørnatjerne Bjørnsøns store brev fra Rom 10.12.1861, hvor han fortæller, at han ved et tilfælde først nu har læst eventyret:

»Det maatte være Skjebne; som Theatredirektør lod jeg engang en Elev prøve en Del Overgange med Stemmen og tog som sædvanlig Deres Eventyr til dette Brug og traf denegang dette, som vedkommende Elev saaledes hakkede i, at Stemmen og Erindringer derom blev som Paddeskallen, hvori Eventyrets skjøne Sjæl laa indeklemt. Jeg havde som én Angst forat komme den nær og løse Fortryllelsen, og i denne Angst laa Fjederhammen gjemt til den rette Tid. Igaar kom Budet om at løfte den susende gennem Luften med Kjerlighed og Erindring, jeg sprang til, Skallen faldt, jeg tog Fjederhammen paa og bruste afsted med hele Deres forunderlige hjemlige og dog til det fjerneste Fjerne i Tankens Rige førende Storkeflok. Og aldrig har den ført mig saa langt, heller aldrig saa højt. Det er ikke alene Deres bedste Rejse, men der er en Vemod, et klogt stort Øje fra Himlen deri, en fjederlet Tilstedeværelse ved det Største og Mindste, saa aandig, at jeg ikke kunde andet end tænke den hele Tid paa det som vi kalde »Svanesang«, noget til Himlen løftende, men saa højt, – at det bliver sidste Gang. Og det er vist, at den Dag det mældes mig (jeg haaber det bliver meget sent) at De ikke længer kan røbe af det Uanedes Heranmeligheder, men er selv flyttet op mellem Gaadernes Ophav og Løsning, – den Dag tager jeg »Dyndkongens Datter« frem, kysser Bogen og læser Eventyret langsomt ligesom vi følger til Graven under Musik. Og paa Randen deraf, ude paa Eventyrets Veranda, naar jeg saa staar der og ser ud i det Frie, er jeg vis paa, det sker med Taarer og med en Følelse af Hjemlængsel til det Eviges Minutter. Jeg kunde som

Barn aldrig tænke mig Saligheden uden som det mest Pinende, der var til – næst Helvede; – jeg havde her en Følelse af den saa stor i det Uendelige, at alt det Oplevede og Ønskede ikke engang blev af Straaets Vægt i dens Herligheder, og netop derved kom dette korte Øjeblik paa Verandaen i Rang med mit skjønneste Livsmoment. Man kan aldrig komme længer i Glæde end til et Minuts Anelse af, hvad den evige Salighed er.

Var jeg hos Dem, da dette Eventyr blev skrevet, saa blev jeg bange, idet jeg vilde tro, at De aldrig skrev mere. Jeg begriber heller ikke hvad Indtryk der kan have skabt det. Den Evne De har til at finde de bedste Mennesker og i disse Mennesker det Bedste og at undgaa alt Andet, maa jo tilsidst føre op til det højeste, saavist som det Gode har Slægtskab med Gud. Og De maa netop derved komme højere, nærmere ham i Forstaaelse til Gjengivelse end vi Andre, som ifærd med Forstaaelsen, bortblander den i urenere Omgang, – i hin prosaisk tunge, lidt onde, lidt afsides førende, lidt fristende til Irlysens, som hopper om og vinker [...]

Da jeg er mig bevidst, at jeg mangen Gang har været vildfarende i Forstaaelsen af Dem, naar jeg nemlig har læst et Eventyr, som pinte mig, saa er det mig ofte nu en saa stærk Trang at faa raabe ud hvordan jeg er kommen til Forstaaelsen i Kjerlighed. Og da jeg paa den anden Side er mig bevidst, at jeg har talt med Dem om andre Ting end Deres Dyder og Fortjenester, er jeg vis paa ikke at blive opfattet som Smigrer. Ja, Bud og Hilsen, kjære store Digter og Ven; Gud velsigne Dem!» (Bjørnsen I 178-80).

NEH I:3 1859

Flyveposten meddeleer 26.3.1859 meget summarisk, at alle seks historier »er fortalte med den naive Humor og gjennemstrømmende af den dybe Følelse og rige Phantasi, der blandt Store og Smaa har erhvervet Digteren en saa talrig og taknemlig Læsekreds.«

Allerede 15.3. havde Berlingske Tidende bragt en forhåndsnotits, som gør et nummer ud af, at det nu er 25 år siden[!] A skrev sit første eventyr, *Fyrteiet*, »som strax gjorde Opsigt i Børneverdenen«[!]. Men bladets egentlige anmeldelse kom på A's fødselsdag, 24., og konstaterer indledningsvis, at hæftet er blevet en succes: »Medens Phantasien dominerer i hans første Eventyr, er det Tanken, der spiller Hovedrollen i de efterfølgende [...] ved »Vinden, der fortæller om Valdemar Daas og hans Døttre« [ville vi] navnlig fremhæve det Musikalske i den sproglige Fremstilling, thi man hører gennem denne Fortælling alle de forunderlige Modulationer, som Vinden er saa rig paa, og naar man er